

Els fotoperiodistes se la juguen cada dia

Grandeses i misèries d'una professió que ha de batallar amb guàrdies de seguretat

— Alba Gómez —

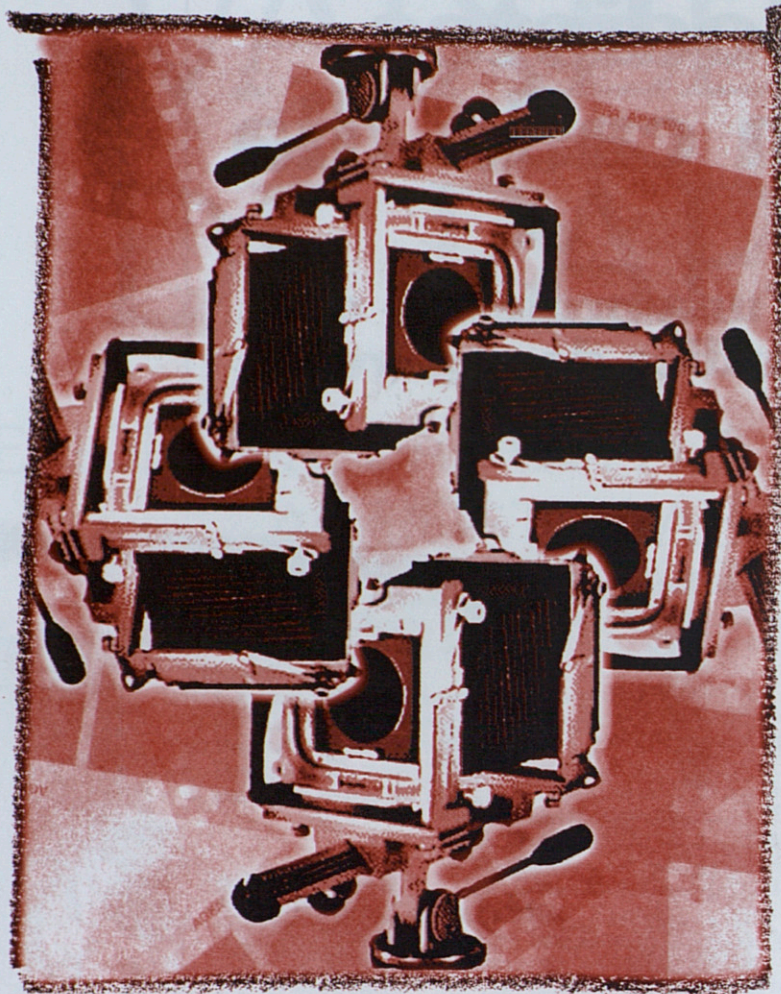
La vida professional dels fotoperiodistes és de tot menys monòtona: el fet de perseguir notícies gràfiques al carrer implica trobar-se amb una gran diversitat de situacions, tant agradables com desagradables. Als problemes d'una professió ja de naturalesa dura s'hi sumen els conflictes amb policia i personal de seguretat —que no respecten la seva condició professional ni la seva feina—, la violació constant dels seus drets d'autor i la precarietat laboral progressiva que ha acabat afectant el col·lectiu.

.....

Els fotoperiodistes opinen que en general es respecta poc la seva feina. El fotògraf, tot i ser un periodista, sent que el tracte que rep dins l'empresa és de menor categoria i consideració que el que reben els redactors, per posar un exemple, cosa que sembla contradictòria tenint en compte la importància creixent de la imatge avui dia. La impopularitat general dels fotògrafs es va incrementar arran de la mort de Lady Di, a la vegada que s'obria tota una polèmica sobre els drets a la intimitat i sobre l'ètica professional dels periodistes. Però no tots els fotògrafs són paparazzi; el problema és que la gent del carrer

— La violació constant dels drets d'autor i la precarietat laboral són dos dels principals problemes que afecten el col·lectiu —

no distingeix entre un fotògraf de premsa rosa, un fotògraf de premsa diària o un *free-lance*. Amb la significativa importància i poder de la premsa rosa, que ha crescut vertiginosament durant els últims anys, l'opinió pública ha acabat victimitzant en molts casos alguns personatges públics, poderosos o famosos, que es troben diàriament al punt de mira de l'objectiu de les càmeres.

Els més veterans reconeixen que la massificació de la professió dificulta l'originalitat a l'hora de treballar. Els diaris dicten un model estàndard de fotografia cada cop més repetitiva, que ha de comunicar el mateix que el text, els subtítols i els peus de foto, en detriment de la fotografia de reportatge, més pensada i artística.

Abusos

La freqüència amb què són víctimes d'abusos fa que els fotògrafs els tinguin assumits com a fet normal i quotidià de la professió, com a ganga de l'ofici. Són molts els que expliquen haver estat maltractats, detinguts o insultats per personal o cossos de seguretat alguna vegada. Hi ha casos gravíssims, com el que es va trobar Roser Vilallonga, de *La Vanguardia*, quan la Policia Nacional la va confondre amb una terrorista i va tractar-la com a tal durant unes hores, després d'apuntar-la amb metralladores, cridar-li i registrar-li la motxilla. A la Roser no li va servir de res ensenyar-los el carnet de periodista i tan sols li van parar atenció quan es va identificar com a guàrdia urbana en excedència. Com que

Anècdotes del carrer

Amb tot, mentiríem si diguéssim que aquesta professió no té encant. Les anècdotes, tendres, divertides i sorprenents són múltiples i compensen les dificultats sofertes, alhora que fan gratificant una feina que té moltes estones desagradables. Així és com opina la majoria quan explica els seus bons moments, en solitari o en companyia d'altres col·legues.

Confusions

Confusions com la que es va trobar Paco Alguersuari són de pel·lícula d'humor. A Milà, durant un Giro d'Itàlia, havia de canviar uns carrets urgentment. "Era al Duomo buscant un lloc fosc, i quan vaig veure el confessionari se'm va obrir el cel". Just al moment de ficar-s'hi va arribar una feligresa disposada a confessar-se. "Després de sentir tots els seus pecats, vaig haver d'explicar-li que jo no la podia absoldre perquè només era un fotògraf".

El darrer somriure

Les històries tendres tampoc són tan estranyes. A la

mort del Charlie Rivel, Pedro Madueño, de *La Vanguardia*, va visitar la capella ardent col·locada en una petita ermita a la població de Cubelles, d'on era fill el clown català. La majoria dels assistents eren nens i nenes de totes les edats. Volien dir adéu al pallaso que tan tendrament els havia divertit i fet riure. Al cap de poc van entrar dues dones madures vestides de negre i amb un vel a la cara. Una d'elles es va acostar al fèretre, potser per estampar-li un petó al front, amb tan mala fortuna que un dels ciris que hi havia al voltant li va encendre el vel, que es va cremar en qüestió d'instants. En veure la senyora tan espantada intentant apagar-se el vel, tots els nens es van posar a riure. En Pedro va pensar "Fins i tot mort, Charlie Rivel ha estat capaç de fer riure la gent".

Animalons

Dins la fotografia també hi ha lloc per a la poesia. A Juan Guerrero li va passar una cosa insòlita en un acte ben solemne. "Tocava fer unes fotos d'una òpera del Liceu. Anava en moto i em vaig trobar un ocell a terra que no podia volar; gairebé l'atropello. Vaig parar la moto, me'l vaig ficar a la pitrera i me'n

ni així se la van creure, la van dur a punta de metralladora a la secció Muntada de la Guàrdia Urbana, per comprovar qui era de debò. El malson va acabar per fi quan un col·lega policia la va identificar. La descripció de l'etarra Idoia semblava coincidir amb la de la Roser, però la policia en aquest cas va fer poc cas al precepte que diu que una persona és innocent fins que no es demostrï el contrari. "Quan et passa una cosa així només et queda el dret de picar de peus". En aquell cas la Roser no ho va denunciar, però amb el temps i l'experiència s'ha trobat en altres situacions conflictives i ha après a defensar-se i a protestar quan ha estat necessari.

Les detencions també són freqüents. Malgrat que la policia està obligada a deixar-los treballar, sovint fa tot el contrari, sobretot si creuen que la seva imatge perillosa o pot sortir-ne perjudicada. Durant una manifestació de protesta a Nou Barris, Kim Manresa, de *La Vanguardia* fotografiava com la policia s'endua un nen, el van veure i després d'intentar velar-li el rodet, el van detenir i retenir a comissaria, mentre el veïnat aconseguia salvar la càmera amb les fotos i la feia arribar al diari.

La susceptibilitat dels cossos de seguretat augmenta quan es produeixen manifestacions o actuacions protagonitzades pel moviment *okupa*. Durant la intervenció de la policia en desallotjaments d'espais ocupats —que els *okupes* anomenen contràriament 'alliberats'—, altres fotoperiodistes han estat arraconats i en alguns casos fins i tot colpejats. Un cop dissolta la darrera manifestació a favor de l'*okupació*, que va transcórrer sense incidents greus,

vaig oblidar". A mig espectacle, l'ocell, revifat per les cadències de la soprano, va sortir volant. "Vaig passar una vergonya...! Sort que tothom estava molt concentrat i no em va veure gairebé ningú!", riu en Juan.

L'encant personal

En l'acte de fotografiar algú s'hi ha de posar una bona dosi de seducció; només així s'aconsegueix una bona fotografia. D'aquesta manera pensa Josep M. Alguersuari, de *La Vanguardia*. "Havíem de fer un reportatge sobre Extremadura. A l'anar a retratar el president de la Junta, Rodríguez Ibarra, vaig pensar que el millor era fer-li les fotos a les restes romanes de Mèrida, en lloc del seu despatx de la Junta. Li vaig proposar a la seva relacions públiques i s'hi va negar en rodó".

Aleshores Alguersuari va demanar-li directament al president extremeny, però d'una forma més subtil: "Necessito que em doni un carnet d'enamorat". Rodríguez Ibarra es va quedar de pedra sense entendre'l. El fotògraf li va explicar: "És que sóc un fan de la seva terra i crec que haurien de fer un carnet d'enamorats d'Extremadura per a gent com

jo... I com que la seva imatge és molt important i jo també en visc, li hauria de fer les fotos a les ruïnes en lloc del despatx i així tots dos quedaríem bé". Qui es resistiria a tanta diplomàcia? I és que la gent no s'adona de la importància de la imatge: per fer una bona foto es necessita un temps que als fotògrafs mai no se'ls concedeix.

Una mare és una mare

A vegades les que s'anticipen i adverteixen els perills són les mares dels mateixos fotògrafs. "Quan va esclatar la bomba a les olimpíades d'Atlanta la meua mare em va trucar a quarts de dues de la matinada", diu David Airob, de *La Vanguardia*. "Jo era a l'hotel dormint després d'un dia esgotador. Vaig pensar-me que trucaven del diari, però en despenjar l'auricular vaig sentir la veu de la meua mare molt nerviosa: 'Fill meu, et trobes bé? I la bomba?!'". En David, mig adormit, no entenia què li deia, però just en aquell moment el seu company redactor trucava a l'habitació. A ell també l'havia avisat la seva mare, que s'havia assabentat abans que ell de l'intent de sabotatge dels jocs. És ben certa aquella frase que diu "De mare només n'hi ha una" ●

membres de la policia secreta van detenir gent que es dirigia cap al metro. Quan la fotògrafa —que demana expressament que no se'n reveli el nom— va intentar disparar amb la càmera, la policia li va prohibir fer fotos, tot i ser al mig del carrer, i, empenyent-la, la van amenaçar durament. “Vaig agafar molta por perquè em vaig sentir molt desprotegida. Crec que l'actuació contra els okupes va ser desproporcionada”.

Caps de turc

Anna Giménez, de *La Vanguardia*, és de l'opinió que els fotògrafs tenen un do especial per atraure les ires de gent a qui no han fet res: “Sempre acabem trobant-nos amb algú que ens fa la punyeta, sigui un porter que no ens vol deixar passar o algú que no respecta la teva feina o que t'insulta perquè li has tirat una foto al carrer”, diu Colita, que mai no oblidarà com ella i un altre company de la revista *Interviú* van estar a punt d'esdevenir caps de turc durant una cerimònia a Cerdanyola en què suposadament s'apareixia la Verge. En un moment de la cerimònia, un dels acòlits va cridar “¡Fotógrafos comunistas!”, i ells van haver d'escapar-se, comes ajudeu-me, de la multitud colèrica.

En altres ocasions, quan no se sap qui són els culpables, als fotògrafs els toca pagar els plats trencats. És el cas dels fotògrafs detinguts quan membres d'ERC van decidir serrar el toro de l'Osborne al peu de Montserrat, per considerar-lo un símbol espanyolista. Els pagesos que llogaven la terra a l'empresa vinícola per tenir-hi el cartell van acabar apedregant els fotògrafs! Per a més ironia, quan va arribar la Guàrdia Civil a aclarir els fets, van detenir els fotoperiodistes creient-los els culpables dels aldarulls.

A la vora del poder i del glamour

Els fotoperiodistes treballen al voltant de personalitats públiques: esportistes, artistes, polítics, empresaris... Les actituds dels que se saben famosos són diverses, però en general utilitzen la premsa, i molt sovint el fotògraf ha d'aguantar les seves neurosis. Hi ha personatges que s'han guanyat una merescuda mala fama entre els membres de la premsa, pels seus comportaments prepotents i violents. Quan a més el personatge pertany al món de la *jet set*, els conflictes són segurs. Antonia dell'Atte és un dels personatges pitjor considerats. La seva darrera entremaliadura a Barcelona va ser convocar la premsa del cor i els diaris que li volien fer entrevistes i dir-los que hi hauria sessió de fotografies. Entre els fotoperiodistes hi havia Xavi Carrión, de l'*Avui*. “La mànager havia assegurat als fotògrafs que després del sopar li podríem fer les fotos. Però al cap de poc va canviar d'opinió i va posposar-ho per a l'endemà”. Aquesta mena de personatges estan acostumats a ser el centre d'atenció i a tractar tota la premsa segons el seu caprici.

Personatges com l'esposa i musa de Salvador Dalí, Gala, han estat famosos pel seu mal caràcter i els seus canvis d'humor inesperats. A Joan Comalat, un dels fundadors d'*El Punt*, de Girona, mentre feia un reportatge a Dalí, Gala va estar a punt de trencar-li la càmera quan ell va provar de fotografiar-los fent-se un petó.

Els polítics són potser els personatges públics més respectuosos amb tota la premsa en general. Amb els fotògrafs hi passen moltes hores i alguns fins en coneixen els noms. En època preelectoral, les relacions encara es fan més disteses del normal, i els líders dels partits es mostren col·laboradors i disposats a posar. L'amabilitat arriba a extrems inaudits, com li va passar a Consuelo Bautista, d'*El País*. “Si els cossos de seguretat et posen traves per fer la teva feina i a sobre t'empenyen i et maltracten, el millor és muntar un escàndol”. Així ho va fer en un míting de Convergència i Unió, del qual la policia l'havia deixat fora, i el mateix Jordi Pujol va sortir a veure què passava i la va fer entrar immediatament.

Lògicament, els fotògrafs poden denunciar els abusos al Sindicat de Periodistes, a CCOO o UGT o al Col·legi de Periodistes. Malgrat tot, la denúncia no sempre es pot cursar: quan als conflictes hi ha implicades vaques sagrades de l'esport o de l'espectacle, són els mateixos diaris els que dissuadeixen el fotògraf de posar la denúncia.

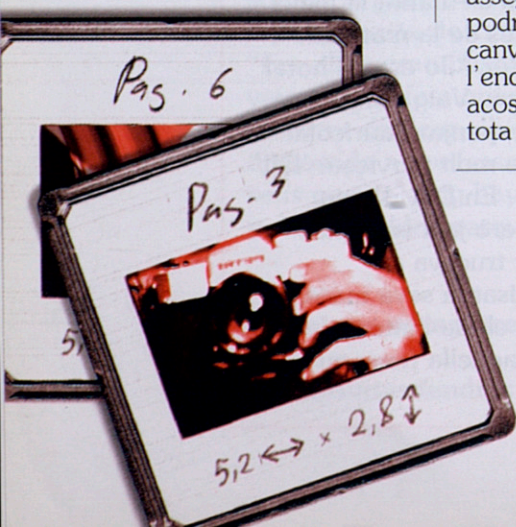
Els braçalets no són màgics

Braçalets o acreditacions eviten més d'un problema, però no sempre funcionen. Els col·laboradors no tenen acreditació i han de dur el braçalet per identificar-se. De vegades s'usen pitets o dorsals, que els clubs proporcionen en esdeveniments esportius. Francesc Melción, de l'*Avui*, va veure's obligat a denunciar al Sindicat de Periodistes el mal tracte rebut pel personal de vigilància dels Barcelona Dragons, precedit per l'actitud despectiva d'una de les promotores del club, que el va amenaçar de cridar Seguretat si no es posava un pitet que fins al moment ningú no li havia facilitat. El guarda no es va fer esperar i, després d'increpar-lo i amenaçar-lo, el va fer fora del camp.

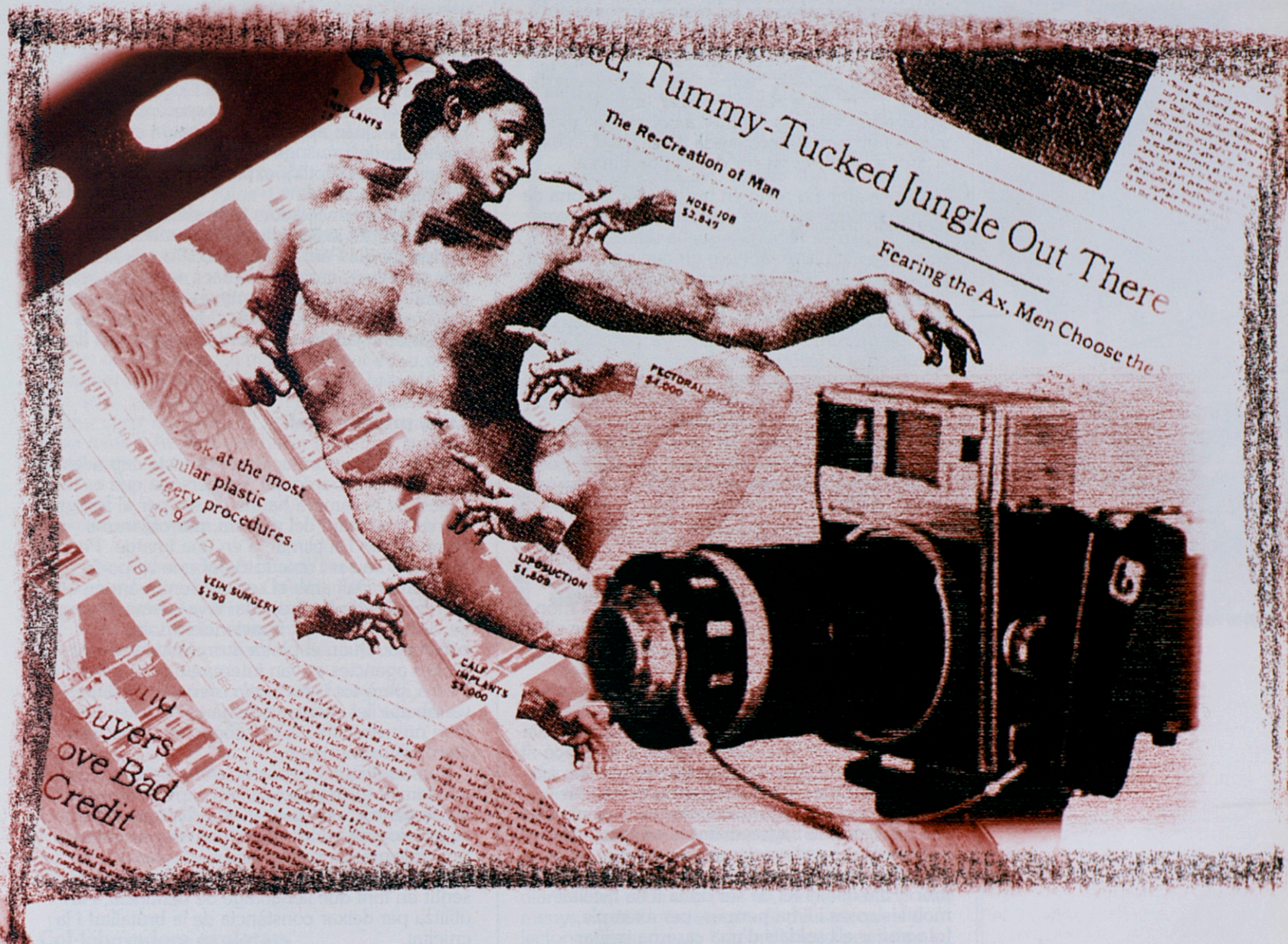
Francisco Alguersuari afirma que no ha necessitat el carnet de periodista en tota la seva dilatada carrera, i també que no s'ha posat mai un braçalet. L'històric fotògraf de l'esport s'enorgulleix d'haver aconseguit que el seu Vespino fos l'únic vehicle autoritzat a transitar per la Plaça Roja durant les olimpíades de Moscou, sense tenir el carnet ni acreditacions. Però avui dia, com és evident, les coses han canviat radicalment.

Una professió perillosa

L'obligació d'informar també genera situacions d'autèntic perill. A vegades és la premsa la

— Braçalets, dorsals o acreditacions eviten més d'un problema, però no sempre funcionen —

primera a rebre la trucada de terroristes, amenaçant de l'explosió d'artefactes, abans i tot que policia i ambulàncies. En moments tan crítics, la por es barreja amb la confusió i amb el dubte de què fer. A Consuelo Bautista li va passar quan va esclatar la bomba al Port Olímpic de Barcelona, l'estiu després de les olimpíades. L'artefacte va explotar en arribar ella. Quan finalment van acudir-hi policia i ambulàncies, la zona va ser acordonada, i la Consuelo es va quedar atrapada a dins fent fotos. Encara hi havia quatre amenaces de bomba més al recinte on estava, per això va pensar que d'aquella no se'n sortiria. Per sort no hi va haver víctimes mortals, però sí dos ferits: una dona embarassada que va perdre la criatura i un senyor que encara té seqüeles provocades per l'esfondrament del sostre del local.

El risc s'incrementa quan el fotògraf cobreix

una guerra o un país de conflicte. Els sentiments de pànic i d'incertesa no eclipsen l'obligació d'informar, de fotografiar la realitat en tota la seva cruesa per ser fidels a la veritat. Mentre els fotoperiodistes es juguen la vida disparant fotos, els exèrcits disparen bales que són mortals. A part del perill físic, una guerra és a més una experiència dura, que marca les seves víctimes i tots aquells que en són testimonis oculars. Els reporters de guerra acaben adoptant compromisos i s'impliquen sentimentalment en els conflictes i amb les persones que hi coneixen i que han vist patir. Sandra Balcells, després d'haver cobert la informació de tota la guerra dels Balcans per a *The Times*, diu que sent afecte per molta gent que hi ha conegut. Aquestes situacions generen un sofriment extra que resulta indefugible, no només per la certesa del gran perill que corren els qui estan atrapats al

— Les dones segueixen sent minoria dins el món de la fotografia de premsa diària, tot i que s'hi han anat incorporant —

conflicte, sinó també per la visió de com la guerra pot transformar les bones persones en monstres capaços de les pitjors crueltats. La reflexió filosòfica davant la destrucció, la crueltat i el dolor és inevitable.

Kim Manresa està molt acostumat a aquesta mena de situacions, voltar pel món com si fos un Stanley l'ha endurit, tot i que mai no s'acaba d'acostumar a certes situacions i opta per rebel·lar-s'hi. A la guerra civil a Moçambic va trobar-se amb un nadó en braços. "Una dona de la guerrilla que acabava de parir em va entregar la nena, perquè tenia por que la matessin si la donava a algú altre. Jo vaig dir que no me'n podia ocupar, però els guerrillers van respondre que si no me la quedava l'haurien de tirar contra una pedra per matar-la". Davant d'aquesta crueltat en Kim se la va endur. Va caminar quilòmetres i quilòmetres amb la nena a coll. "No tenia aigua ni menjar, i la nena plorava i em xuclava el dit". Finalment van arribar a Maputo, a un convent de germanes de Calcuta, on va deixar la criatura. Es va fer càrrec de la seva manutenció durant un mes, però al cap de poc va rebre una carta informant que la nena havia mort.

Fotògrafes

Les dones segueixen sent minoria dins el món de la fotografia de premsa diària, tot i que s'hi han anat incorporant. Afortunadament les coses van canviant, tot i que encara queden alguns vestigis masculistes; al món dels esports, per exemple, les discriminacions són evidents. Durant un partit de final europea en què jugava el Barça, un col·lega italià li va dir a la Mercè Taberner que sortís del mig, que el seu lloc era a la cuina. Quan no són insults són cops de colze, empentes i manca d'educació, elements característics de l'agressivitat i l'ambient que rojeja alguns esdeveniments esportius.

No totes opinen igual, però. Anna Boyé, *free-lance*, diu que el fet de ser dona li ha facilitat molt les coses i li ha permès, per exemple, fotografiar els soldats d'una caserna militar mentre es dutxaven, perquè al capità li va fer gràcia el seu atreviment, o entrar en un convent de novícies de clausura on mai no hi havia estat ningú més que les religioses.

Sandra Balcells també comparteix l'opinió de l'Anna. Tant a l'ex-Iugoslàvia com a Palestina, el fet de ser *free-lance* i dona li ha suposat alguns avantatges, perquè —segons explica— molta gent adopta una actitud protectora que cal aprofitar per fotografiar situacions i indrets no autoritzats, per fer-ne una denúncia o senzillament informar del que s'hi esdevé.

La Cristina Calderer sosté que a ella li ha dificultat més la feina el fet de ser una mica baixeta que no pas el fet de ser noia, ja que en els actes de gran expectació dels mitjans de comunicació ha d'obrir-se camí a cops de colze i lluitar per posar-se a primera fila, si no ja cal que s'oblidi de fer fotos.

S'obre la sessió

Els jutjats s'han convertit en la segona casa de periodistes i reporters gràfics. Hores i hores avorrint-s'hi, prenent cafè, fumant, parlant, explicant acudits, fent bromes i jugant: hi ha temps per a tot. "A vegades esperem tantes hores que quan arriba el personatge en qüestió ens agafa desprevinguts i gairebé no ens dóna temps de fer la foto", explica Jorge Moreno, d'*El Mundo*.

Als judicis de violadors o de *skins* sempre hi ha trifulgues. "Al judici dels que van matar el transvestit del Parc de la Ciutadella, els familiars dels acusats es van enfurismar i se'ns van tirar al damunt. Sort d'un company que em va tancar els cops més forts", recorda la Cristina. La cosa va acabar amb jaquetes trencades i algun cop de puny.

Ètica professional

Al món de la informació, el respecte cap a les persones és fonamental. La persona que es té a l'abast de la càmera hauria de ser per al fotògraf la més important del planeta, per crear una comunicació i sublimar-la en una imatge. Pedro Madueño va ser l'únic fotògraf que va poder fotografiar Dalí amb el seu consentiment en els darrers dies de la seva vida: li va costar dos anys de visites a Portlligat i paciència, molta paciència. Quan el pintor surrealista va morir, moltes agències es van interessar per les fotos de Pedro, però tot i que li van oferir molts diners, ell va rebutjar les ofertes milionàries i les va donar al diari on treballava. "Un fotògraf es deu al seu diari", diu convençut.

Ramon Gabriel, reporter gràfic lleidatà, creu que també forma part de l'ètica professional el fet de denunciar injustícies i barbaritats a partir de la fotografia, i afegeix: "Vull dir que cal tenir principis morals per ser un bon fotògraf".

Per a Sandra Balcells la fotografia només té sentit en tant que llenguatge de denúncia, i la utilitza per deixar constància de la brutalitat i la crueltat.

El respecte a la privacitat, la intimitat i la imatge de les persones és un criteri que els fotògrafs han de tenir molt clar. El Codi Deontològic ha de regular molts problemes que se'n deriven. Per respectar aquests drets alguns fotoperiodistes opten moltes vegades per demanar a gent del carrer que posi per a una imatge que hauria de ser espontània però que podria generar queixes i problemes un cop publicada. D'aquesta manera els ofereixen la possibilitat de dir que no, si creuen que han de protegir la seva intimitat.

Els drets d'autor vulnerats

El fotògraf, com a autor que és, es troba sotmès a la llei del *copyright* i de la propietat intel·lectual. El problema és que els seus drets

— El respecte a la privacitat, la intimitat i la imatge de les persones és un criteri que els fotògrafs han de tenir clar —

d'autor es violen constantment. L'extensió d'Internet encara dificulta més l'exercici d'aquests drets, perquè la còpia i difusió de fotografies per una xarxa informàtica que, no cal recordar-ho, és universal són molt difícils de controlar.

Un dels punts de la llei d'autors diu clarament que les obres, en aquest cas les fotos, no es poden descontextualitzar ni tallar ni retocar sense el consentiment del seu autor, atesos els problemes d'imatge i de moral que això comporta; però les fotos d'arxiu són utilitzades pels diaris repetidament. Jordi Garcia, de l'*Avui*, s'ha trobat més d'una vegada amb problemes per aquest motiu. "En una ocasió vaig fer un reportatge sobre gossos. Li vaig preguntar a un senyor que estava llegint el diari i que en tenia dos de preciosos si podia fotografiar-lo per a aquell reportatge en concret, i ell hi va accedir. Al cap de sis mesos, el mateix senyor es va presentar al diari amb un retall on hi havia la seva foto, sense els gossos, i un titular que deia: 'L'atur creix un 25%'. El senyor era enginyer, i tenia feina". Al diari van haver de retirar la foto ràpidament.

Buscar-se la vida

Molt sovint els fotògrafs han de fer una mica de tot per malviure. Ramon Gabriel n'és un bon exemple, perquè a més de treballar per a *El Periódico* de Lleida, coordina la secció de fotografia de la *Revista de Lleida* i té un estudi amb altres companys.

Alguns imparteixen classes de fotografia a l'escola industrial o a la universitat, i si són *freelance*, com és el cas de Sandra Balcells, fan reportatges sota el risc de no poder-los vendre. Altres treballen en empreses que són bancs d'imatges i subministren fotografies a diferents empreses, agències de turisme, etc. És una feina força segura, perquè venent fotografies amb aquest sistema s'asseguren uns ingressos fixos durant un període que pot arribar als deu anys.

Col-laboradors explotats

La precarietat laboral és un dels handicaps més generalitzats entre els fotògrafs, malgrat que la majoria s'ho prenen amb filosofia i sentit de l'humor. Molts són col-laboradors, fet que es tradueix en no tenir contracte, no figurar en plantilla i patir tots els inconvenients dels "plantilles" sense cap del seus avantatges. La majoria no tenen horaris, treballen de sol a sol i a mercè dels esdeveniments del dia. A alguns, el diari els fa treballar fins i tot dissabtes i diumenges. A vegades la feina s'acumula i han de ser a dos actes de la ciutat amb un marge de mitja hora o menys. "Els fotògrafs fem petits miracles cada dia", diu Cristina Calderer, i és que les condicions laborals són dures.

Per estalviar temps la majoria es mou en moto, molt més ràpida, adequada per esquivar embussos de trànsit, més fàcil d'aparcar, però

també molt més perillosa.

La popularitat dels mitjans immediats, com són la ràdio i la televisió, comporta una competència ferotge. La televisió ofereix imatges impactants amb les quals resulta impossible de competir. A més, els gustos gràfics estan molt condicionats pel tipus d'imatge que es dona a la televisió. Els diaris volen cada cop més un model d'article amb menys escrit i més imatge, de manera que els lectors puguin fer un "zàping" ràpid per sobre la pàgina. Això és un problema, ja que els fotògrafs han de fer moltes més fotos i, per tant, han de treballar molt més en el mateix temps, però cobrant el mateix sou.

La política de les empreses editorials tendeix a ocupar el mercat per ampliar la seva influència ideològica. Les inversions dels diaris es dirigeixen a crear una infraestructura interna que permeti millorar el funcionament del negoci, i en aquest objectiu no hi entra la premissa de fer contractes als fotògrafs. Sembla que existeix una mentalitat empresarial que creu que és preferible collar el fotògraf, perquè així treballarà més.

Malgrat les enormes dificultats amb què els fotoperiodistes es troben moment rere moment, disparar una càmera seguirà sent un acte transcendental, perquè és eternitzar un instant de la vida sobre un paper i fer realitat el somni més antic de la humanitat ●

— La majoria es mou en moto, adequada per esquivar embussos de trànsit, més fàcil d'aparcar, però també molt més perillosa —